

Research Paper

Concepts and Images of Aging From the Perspective of Psychological Components in the Curriculum of the Primary School of the Iranian Educational System: Qualitative Content Analysis

*Tayebeh Tajari¹, Mahindokht Javanneshan², Marziyeh Bayani¹

1. Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran.

2. Department of General Psychology, Faculty of, University of Social Welfare and Empowerment Sciences, Tehran, Iran.

Citation Tajari T, Javanneshan M, Bayani M. [Concepts and Images of Aging From the Perspective of Psychological Components in the Curriculum of the Primary Education System in Iran: Qualitative Content Analysis (Persian)]. *Iranian Journal of Ageing*. 2023; 18(1):2-13. <http://dx.doi.org/10.32598/sija.2022.2910.3>

doi <http://dx.doi.org/10.32598/sija.2022.2910.3>

ABSTRACT

Objectives The present study aims to analyze the content of primary school textbooks in the Iranian educational system based on the psychological components of the elderly and how these books have reproduced the psychological components of the elderly.

Methods & Materials The research method was descriptive-content analysis. The statistical population of the study included primary school textbooks. The statistical sample of the desirable cases purposefully included the content of all primary school textbooks in 2020. Research components included self-acceptance, autonomy, personal growth, communication with others, environment mastery, and consciousness in life, as well as a content analysis unit.

Results The results showed that primary school textbooks have addressed the problem of aging from a psychological perspective to some extent, but the texts and images have been at a low level in terms of content and quality of effect in primary school children, which is the period of their personality formation, and has indirectly introduced an elderly person disable and impressible. Therefore, these textbooks do not strongly reproduce the psychological characteristics of the elderly. Their presentation focuses more on the quality of communication with others and neglects other psychological components.

Conclusion Iranian primary school curriculum requires a thorough review based on the psychological components of the elderly. Texts, activities, and elderly images are included in the textbook to pay more attention to the area of vitality and life expectancy. This practice creates an attitude and a sense of purposefulness in aging.

Keywords Aging, Psychological components, Curriculum, Content analysis, Primary school

Article Info:

Received: 19 Oct 2021

Accepted: 02 Mar 2022

Available Online: 01 Apr 2023

* Corresponding Author:

Tayebeh Tajari, PhD.

Address: Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran.

Tel: +98 (911) 3752887

E-mail: ati.tajari@yahoo.com

Extended Abstract

Introduction

The current research aims to analyze the content of primary school textbooks in the Iranian educational system based on the psychological components of the elderly and how the books reproduce the psychological components of the elderly. Aging is a sensitive period of human life; it is a social necessity to pay attention to the psychological and biological issues and needs of this stage. Textbooks should be for the social awareness of students in supporting the elderly and creating a new and constructive attitude about their psychological components. It is essential to pay attention to the psychological dimension of the elderly in textbooks. The present research can play a crucial role in the development and advancement of this important issue at the primary level of the Iranian educational system. Therefore, this research was conducted to analyze the qualitative content of the concepts and images of aging from the perspective of psychological components in the curriculum of the primary school in Iran.

Methods

The present study was descriptive and conducted using the qualitative content analysis method. According to the topic, the psychological components of aging were first considered as a theoretical framework derived from library and documentary studies. Then, each of the components was described and correlated, and based on this, 6 components were identified; according to the theoretical and research background of the subject, the researchers identified the components that are shown in Table 1, and then based on the specified components within the desired content, they qualitatively analyzed the text and images of the textbooks from the perspective of

the identified components. The statistical population of the research included the content of the primary school textbooks of the Iranian educational system in 2020-2021. The statistical sample of the research in a purposive way and from the type of desirable items included 40 primary six-grade textbooks of mathematics (6 first-to-sixth grade books), experimental sciences (6 first-to-sixth grade books), heaven gifts (6 first-to-sixth grade books), social studies (4 third-to-sixth grade books), Quran (6 first-to-sixth grade books), Farsi reading (6 first-to-sixth grade books), and writing (6 first-to-sixth grade books); and the statistical population was consistent with the statistical sample. The unit of analysis in this research was themes (image, textual content, and activities and exercises). Each page and paragraph of the textbook was examined based on the 6 identified components.

First, the textual structure of the activities and exercises and their relationship with each of the psychological components of aging, and then the pictures of the books were analyzed in terms of relevance to the topic. The retest method was used for data reliability. Two samples of the reviewed books were presented to the expert evaluators, who were 10 people with a specialized doctorate in educational sciences-curriculum and faculty members of Farhangian University, and they were asked to review the concepts and images of the textbooks from the perspective of the psychological components of the elderly.

Results

Regarding the component of self-acceptance, an image is shown in the textbook where the boy goes to his father, kisses his father's hands, and the old man feels satisfied with himself (Quran, second grade, p. 51) or in an image, grandparents who make a positive self-evaluation of their present and past by seeing their descendants (third-

Table 1. Psychological Components of Aging Based on the Theoretical Foundations of the Research

Components	Features of Components
Self-acceptance	A positive evaluation of oneself and one's past
Communication with others	Experience the quality of communication with others
Autonomy	A sense of independence in doing things
Environment mastery	Ability to manage life effectively
Consciousness in life	Believing in the meaning and purpose of life and having spirituality in life
Personal growth	Feeling of growth and scientific progress in life

grade grade social studies, p. 12). Another component of the psychological dimension of the elderly is “personal growth”, the presented images show that the elderly person is reading a newspaper in the park. Also, on page 11 of the same book, the grandfather gives information about academic matters to his grandson, where an old man is teaching the Qur’an correctly to small boys. Primary school textbooks have examined the issue of aging from the point of view of psychological autonomy to some extent, but texts and images in terms of content and quality of impact on primary school children, which is the period of formation of their personality, are at a low level, and indirectly introduced the elderly person disabled and impressible. One of the other crucial components of the psychological aspect of the elderly, which has received more attention in primary school textbooks, is “the relationship between the elderly and others”. This issue shows that textbooks have played an effective role in reproducing this psychological characteristic. For example, pictures and texts presented of the elderly who are talking with their family members and enjoy this conversation (Quran, first grade, pp. 30, 35, and 36), a strong relationship between the elderly and their grandchildren and giving them gifts and that the elderly are with their family members and gather around each other on various occasions, such as Yalda night and New Year. Another component of the psychological dimension of the elderly is “environment mastery”, according to which the elderly person can manage his life in terms of life and livelihood and manage his external environment. The image of an elderly woman who bakes bread for her livelihood (base sciences second grade, p. 102; Farsi reading second grade, p. 46) and a grandfather who is taking out beets (Farsi reading second grade, p. 13) and another old man who is selling his products, such as yogurt and milk in the market (Farsi reading second grade, p. 47), the last psychological component of the elderly which is vital and gives hope and meaning to their lives is “consciousness in life”. Examining the texts and pictures of the textbooks in the “consciousness of life” feature showed that the textbooks did not reproduce this feature well.

Discussion

Primary school textbooks have examined the issue of aging from a psychological point of view to some extent, but the texts and images have been at a low level in terms of content and quality of impact on primary school children, and it has indirectly introduced the elderly as disabled and impressible. Therefore, the mentioned textbooks do not strongly reproduce the psychological features of the

elderly; the presented image of them focuses more on the characteristic of communication with others and neglects other psychological components. Attitudes formed in childhood play a significant role in adulthood decisions. We should try to revive these psychological features in textbooks. It seems that the primary school curriculum needs a fundamental revision based on the psychological components of the elderly. Therefore, it is recommended to pay attention to these neglected components and includes them in textbooks to help educate students to accept the elderly and their experiences.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

All ethical principles were considered in this article.

Funding

This research did not receive any grant from funding agencies in the public, commercial, or non-profit sectors.

Authors' contributions

Conceptualization, methodology and formal analysis, writing, review and editing and project management: Tayebeh Tajari; Software, validation, research, resources, data management and supervision: All authors; Writing and preparation of the main draft: Marziyeh Bayani.

Conflicts of interest

The authors declared no conflict of interest.

مقاله پژوهشی

مفاهیم و تصاویر سالمندی از منظر مؤلفه‌های روان‌شناختی در برنامه درسی دوره ابتدایی نظام آموزشی ایران

* طیبه تجری^۱، مهین‌دخت جوان‌نشان^۲، مرضیه بیانی^۱

۱. گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

۲. گروه روانشناسی عمومی، دانشکده روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، تهران، ایران.

Use your device to scan and read the article online

Citation Tajari T, Javanneshan M, Bayani M. [Concepts and Images of Aging From the Perspective of Psychological Components in the Curriculum of the Primary Education System in Iran: Qualitative Content Analysis (Persian)]. *Iranian Journal of Ageing*. 2023; 18(1):2-13. <http://dx.doi.org/10.32598/sija.2022.2910.3>

<http://dx.doi.org/10.32598/sija.2022.2910.3>

اهداف: هدف از پژوهش حاضر، تحلیل محتوا کتاب‌های درسی دوره ابتدایی در نظام آموزشی ایران بر مبنای مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان بود و اینکه کتاب‌ها چگونه به بازتولید مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان پرداخته است.

مواد و روش‌ها: روش پژوهش توصیفی از نوع تحلیل محتوا، جامعه آماری، کتاب‌های درسی دوره ابتدایی، نمونه آماری به شیوه هدفمند از نوع موارد مطلوب، شامل محتوای همه کتب درسی دوره ابتدایی در سال ۱۳۹۹ بود. مؤلفه‌های پژوهش شامل پذیرش خود، خودمختاری، رشد شخصی، ارتباط با دیگران، تسلط بر محیط، هدفمندی در زندگی و نیز واحد تحلیل مضامین انتخاب شد.

یافته‌ها: نتایج تحقیق نشان داد کتب درسی دوره ابتدایی به مسئله سالمندی از منظر روان‌شناختی تا حدودی پرداخته است، اما متون و تصاویر از نظر محتوا و کیفیت تأثیرگذاری در کودکان مقطع ابتدایی که دوره شکل‌گیری شاکله شخصیتی آنان است، در سطحی پایینی قرار داشته و به طور غیرمستقیم، فرد سالمند را ناتوان و تأثیرپذیر معرفی کرده است. بنابراین کتاب‌های درسی یادشده به بازتولید ویژگی‌های روان‌شناختی سالمندان به صورت قوی نپرداخته‌اند، تصویر ارائه‌شده از آنان بیشتر روی ویژگی ارتباط با دیگران تمرکز کرده و نسبت به سایر مؤلفه‌های روان‌شناختی دچار غفلت شده است.

نتیجه‌گیری: برنامه درسی دوره ابتدایی ایران به یک بازنگری اساسی مبتنی بر مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان نیاز دارد. متون، فعالیت‌ها، تصاویر سالمند با هدف توجه بیشتر به زمینه نشاط و امید به زندگی در کتب درسی گنجانده شود. این عمل، نگرش و ادراکی سرشار از هدفمندی را در دوره سالمندی به وجود می‌آورد.

کلیدواژه‌ها: سالمندی، مؤلفه‌های روان‌شناختی، برنامه درسی، تحلیل محتوا، دوره ابتدایی

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۲۷ مهر ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۱۱ اسفند ۱۴۰۰

تاریخ انتشار: ۱۲ فروردین ۱۴۰۲

* نویسنده مسئول:

دکتر طیبه تجری

نشانی: تهران، دانشگاه فرهنگیان، گروه علوم تربیتی.

تلفن: ۳۷۵۲۸۸۷ (۹۱۱) +۹۸

رایانامه: ati.tajari@yahoo.com

مقدمه

پژوهش‌های مختلفی [۴۰-۴۳] نشان داد بیشترین نگرش منفی به سالمندان در نوجوانان و جوانان است. زندگی ماشینی، سیستم آموزشی، نفوذ فرهنگ‌های مختلف در این امر بی‌تأثیر نیست [۴۴]. در این راستا، قدسی [۴۵] در پژوهش خود به این نتیجه دست یافت که هرچه میزان حمایت اجتماعی سالمندان افزایش یابد، سطح سلامت روانی آنان بهبود می‌یابد و این حمایت اگر از طریق کتب درسی انجام شود، تأثیر فوق‌العاده‌ای خواهد داشت. اخیراً پژوهش‌های روان‌شناختی [۴۶-۴۸] به مداخله پذیرش، تعهد و کاربردهای مهم آن در سازگاری، استرس، اضطراب، افسردگی و بهزیستی روانی سالمندان پرداخته‌اند که به این نتیجه رسیدند که اگر پذیرش سالمندان به صورت امری بنیادین از خردسالی در جامعه اتفاق بیفتد، چالش‌های روان‌شناختی کمتری را در سالمندان شاهد خواهیم بود که جامعه را از صرف هزینه‌های کلان در راستای مرتفع کردن این مشکلات مصون خواهد داشت [۴۹، ۵۰].

در اینجا باید اشاره کرد که توجه به بُعد روان‌شناختی در سالمندان ضرورتی انکارناپذیر است [۵۱] و در این میان یکی از راه‌ها برای تحقق بخشیدن به این مهم، آموزش است که مهم‌ترین ابزاری محسوب می‌شود که می‌توان با آن فرهنگ‌سازی کرد و سبب تغییر رفتار شد [۵۲]. باید اشاره کرد که آموزش در ۲ سطح انجام می‌شود: آموزش رسمی و آموزش غیررسمی [۵۳]. از آنجا که توسعه عادات مناسب باید از ابتدای زندگی شروع شود و در زندگی تکوین یابد، پس رسالت آموزش و پرورش، به ویژه در دوره ابتدایی به عنوان پایه آموزش رسمی از اهمیت بسزایی برخوردار است [۵۴] و در تکوین ابعاد شخصیتی کودکان پس از خانواده قرار دارد [۵۵]. در واقع، بهترین شیوه نهادینه کردن عادات مثبت، آموزش آن‌ها از دوران کودکی است [۵۲]. بدون شک یکی از مهم‌ترین ابزارها، کتاب‌های درسی هستند [۵۳]. کتاب‌های درسی با توجه به سیاست‌های آموزشی یک کشور حاوی اهداف، ارزش‌ها، هنجارها و دانش و مفاهیمی هستند که برای تربیت صحیح فرزندان آن کشور مهم و حیاتی در نظر گرفته می‌شوند [۵۶].

بنابراین کتاب‌های درسی سهم بسزایی در انتقال اهداف بُعد روان‌شناختی سالمندان به دانش‌آموزان و شکل‌گیری ذهنیت آن‌ها در این موضوع دارند [۵۷]. درحقیقت، کتاب‌های درسی با توجه به پویایی و تأثیرگذاری محور اصلی تعلیم و تربیت دانش‌آموزان در مدارس هستند [۵۸] و علاوه بر افزایش دانش علمی، اجتماعی و غیره باعث شکل‌دهی و جهت‌دهی بینش دانش‌آموزان نسبت به سالمندان در راستای اهداف بُعد روان‌شناختی می‌شوند.

در همین راستا، کتاب‌های درسی باید در جهت آگاهی اجتماعی دانش‌آموزان در حمایت از سالمندان و ایجاد نگرشی نو و سازنده در مورد مؤلفه‌های روان‌شناختی آنان باشند [۵۴، ۵۵]. توجه به بُعد روان‌شناختی سالمندان در کتاب‌های درسی امری ضروری است [۵۶]. با توجه به اینکه تاکنون مفاهیم و تصاویر

سالمندی دوران حساسی از زندگی بشر است و توجه به مسائل و نیازهای روانی و زیستی این مرحله ضرورتی اجتماعی دارد [۱]. این دوران گذر از یک مرحله به مرحله جدیدی از زندگی تلقی می‌شود [۲] و واقعیتی انکارناپذیر و در برخی موارد همراه با تجربیات ناخوشایند است [۴]. با پذیرش این دیدگاه که پیری، زمان پختگی و کمال است نه زمان تسلیم شدن، سالمندی معنای زیبایی به خود خواهد گرفت [۵].

سالمندی مرحله‌ای از تکامل زندگی بشر است که یکی از بزرگ‌ترین گروه‌های اجتماعی دنیا را تشکیل می‌دهد [۶]. دورانی که در آن فرد به حداکثر کمال و انسجام رسیده [۷، ۸] و کسب تجارب و تغییرات جسمی سبب پدید آمدن دیدگاهی خاص به دنیا می‌شود [۹، ۱۰] که حداقل دلبستگی‌های دنیوی، سبب تغییر دیدگاه ارزشی در این دوران می‌شود [۱۱].

یکی از مسائل مهم دوران سالمندی، تغییراتی است که در سطح سلامت روانی به وقوع می‌پیوندد [۱۲]. مبنای مسائل روان‌شناختی، مفهوم تحولی رشد در گستره عمر است و حوزه‌های مهم در پژوهش‌های مرتبط با سالمندی است [۱۳، ۱۴]. از مقوله‌های مهم روان‌شناختی، بهزیستی روان‌شناختی است [۱۵] که آن را می‌توان به عنوان مجموعه‌ای از احساسات و حالات عاطفی و شناختی مثبت نسبت به خود و دنیای اطراف تعریف کرد [۱۳، ۱۶]. روان‌شناختی هم مؤلفه‌های عاطفی و هم مؤلفه‌های شناختی دارد [۱۴، ۱۷].

کارل ریف ۶ مؤلفه برای بُعد روان‌شناختی توضیح داده که شامل ارزیابی مثبت از خود و زندگی (پذیرش خود) [۱۵، ۱۸]، تجربه کیفیت روابط با دیگران (ارتباط مثبت با دیگران)، احساس استقلال عمل (خودمختاری)، توانایی اداره مؤثر زندگی (تسلط بر محیط)، اعتقاد به معنا و هدف در زندگی (هدفمندی در زندگی) و احساس رشد و پیشرفت (رشد شخصی) می‌شود [۱۹-۲۲].

بسیاری از کارکردهای روانی فرد سالمند، از جمله مراقبت از خود، روابط با دیگران، حق زندگی رضایت‌بخش و همراه با لذت، آرامش را از او سلب و درجه دوم بهزیستی روان‌شناختی افراد سالمند را تهدید می‌کند [۱۷، ۲۳-۲۵]. نگرش، احساسات، ادراکات و عقاید نسبت به سالمندان از مسائل تعیین‌کننده بر سلامت سالمند است [۲۶-۲۸]. هرچه افراد نگرش مثبت‌تری نسبت به سالمند داشته باشند، زندگی رضایت‌بخش‌تری برای آن‌ها به وجود خواهند آورد [۲۹، ۳۰].

از آنجا که افزایش جمعیت سالمندان در کشورهای در حال توسعه بیشتر است [۳۱-۳۳]؛ بنابراین در آینده جمعیت سالمند بیشتری در کشور ما زندگی خواهند کرد [۳۴]. نگرش افراد به سالمند و سالمندی به عوامل متعددی وابسته است [۳۵-۳۷] و نمی‌توان نگرش را از فرهنگ‌های دیگر به عاریت گرفت [۳۸، ۳۹].

داده‌ها از روش بازآزمایی استفاده شد. بدین صورت که ۲ نمونه از کتاب‌های بررسی‌شده به ارزیابان متخصص که تعداد آن‌ها ۱۰ نفر و دکترای تخصصی علوم تربیتی برنامه درسی و از اعضای هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان بودند، ارائه و از آن‌ها خواسته شد مفاهیم و تصاویر کتاب‌های درسی را از منظر مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمند بررسی کنند.

یافته‌ها

در پاسخ به پرسش‌های پژوهش که مؤلفه‌های روان‌شناختی به تصویر کشیده شده در کتاب‌های درسی برای سالمندان چگونه هستند؟ آیا کتب به بازتولید آن‌ها پرداخته است؟ در پژوهش حاضر در تحلیل داده‌ها تعداد ۲۷۶ مضامین به صورت ۹۲ تصویر، ۱۰۸ محتوای متنی، ۷۶ فعالیت و تمرین بررسی شد.

بررسی مؤلفه روان‌شناختی پذیرش خود سالمندان در کتب درسی

در مورد مؤلفه پذیرش خود، تصویری در کتاب درسی نشان داده شده که پسر به سمت پدر خود می‌رود، دستان پدر را می‌بوسد و پیرمرد احساس رضایت از خود دارد (قرآن پایه دوم، ص ۵۱) یا در تصویری دیگر، پدربزرگ و مادر بزرگ که با دیدن نوادگان، خودارزیایی مثبتی از حال و گذشته خود دارند (مطالعات اجتماعی پایه سوم، ص ۱۲) یا همچنین در مطالعات اجتماعی پایه سوم (که از زبان نوه سالمند بیان شده) اشاره به این دارد که {پدربزرگ در خانه ما زندگی می‌کند. او پاهایش درد می‌کند و نمی‌تواند خوب راه برود، زیرا در زمان جنگ و دفاع از ایران در مقابل دشمن آسیب دیده است. پدربزرگ وقتی سالم‌تر بود به همه اعضای خانواده کمک بیشتری می‌کرد و غیره} (ص ۱۸). در این محتوای متنی قدرت و توان پدربزرگ برای ایستادگی در برابر دشمن را نشان می‌دهد و کودک درک می‌کند که پدربزرگ انسان قوی و توانمندی بوده است و در ارتباط با پدربزرگ خود این نگرش را منتقل می‌کند و از این رو، در پدربزرگ پذیرش خود انجام می‌شود.

بررسی مؤلفه روان‌شناختی خودمختاری سالمندان در کتب درسی

در مورد مؤلفه دیگر روان‌شناختی سالمندان، مثل خودمختاری، احساس استقلال و توانایی ایستادگی در مقابل را نشان می‌دهد، در تصویری از کتاب ریاضی اول دبستان که پدربزرگ و مادر بزرگ از مهمان‌های خود پذیرایی می‌کنند (ریاضی پایه اول، ص ۱۱۱) و در تصویر لبخند بر لب دارند و این رضایت و حس خوب از عملکرد مستقل خود را نشان می‌دهد. فرد سالمندی که می‌تواند کارهای روزمره زندگی خود را به تنهایی انجام دهد و تأثیرگذاری بالا و خودمختاری خوبی دارد. برای مثال، در تصویری که پیرمردی سالخورده، زمین کشاورزی خود را آماده کاشت محصول می‌کند (فارسی خوانداری پایه دوم، ص ۱۳) و همچنین در جایی که تصویر سالمندی دیگر که خود به سفر می‌رود (هدیه‌های آسمانی

کتب درسی دوره ابتدایی ایران از منظر مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمند تحلیل محتوای کیفی نشده است، پژوهش حاضر می‌تواند در توسعه و پیشبرد این امر مهم در مقطع ابتدایی نظام آموزشی ایران نقش مهمی داشته باشد.

بنابراین هدف کلی این پژوهش، تحلیل محتوای کیفی مفاهیم و تصاویر سالمندی از منظر مؤلفه‌های روان‌شناختی در برنامه درسی دوره ابتدایی ایران بود و سؤال‌های زیر مطرح شدند: مفاهیم و تصاویر ارائه‌شده از مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی چگونه است؟ آیا کتاب‌های درسی به بازتولید مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان پرداخته است؟ در این مقاله مفاهیم و تصاویری که کتب درسی دوره ابتدایی از مؤلفه‌های روان‌شناختی دوره سالمندی ارائه می‌دهد، بررسی شده و میزان توجه کتب درسی به این مقوله مهم واکاوی شد.

روش مطالعه

مطالعه حاضر توصیفی و با روش تحلیل محتوای کیفی از نوع جهت‌دار انجام شد. در روش تحلیل محتوای کیفی جهت‌دار، برخلاف تحلیل محتوای کمی، از آمار و ارقام استفاده نشده و داده‌ها به صورتی متنی و کیفی ارائه شدند. در این پژوهش با توجه به موضوع، مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندی ابتدا به عنوان یک چارچوب نظری برگرفته از مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی در نظر گرفته شد. سپس به توصیف و همبستگی هریک از مؤلفه‌ها پرداخته شد که بر همین اساس ۶ مؤلفه شناسایی شد. در این رویکرد، پژوهشگران با توجه به پیشینه نظری و پژوهشی موضوع، مؤلفه‌ها را که در جدول شماره ۱ نشان داده شده، شناسایی و سپس بر اساس مؤلفه‌های مشخص‌شده در درون محتوای موردنظر به صورت کیفی متن و تصاویر کتب درسی را از منظر مؤلفه‌های شناسایی‌شده تحلیل کردند.

جامعه آماری پژوهش، محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی نظام آموزشی ایران در سال‌های ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۰ بود. نمونه آماری پژوهش به صورت هدفمند از نوع موارد مطلوب، شامل ۴۰ کتاب درسی ۶ پایه ابتدایی از نوع ریاضی (۶ کتاب اول تا ششم)، علوم تجربی (۶ کتاب پایه اول تا ششم)، هدیه‌های آسمان (۶ کتاب پایه اول تا ششم)، مطالعات اجتماعی (۴ کتاب، پایه سوم تا ششم)، قرآن (۶ کتاب پایه اول تا ششم)، فارسی خوانداری (۶ کتاب پایه اول تا ششم) و نوشتاری (۶ کتاب پایه اول تا ششم) بود؛ و جامعه آماری با نمونه آماری مطابقت داشت.

واحد تحلیل در این تحقیق، مضامین (تصویر، محتوای متنی، فعالیت‌ها و تمرینات) بود. هر صفحه و پاراگراف از کتاب‌های درسی بر اساس ۶ مؤلفه شناسایی‌شده بررسی شد. بدین صورت که ابتدا ساختار متنی فعالیت‌ها و تمرینات و ارتباط آن‌ها با هر کدام از مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندی و سپس تصاویر کتب از لحاظ تناسب با موضوع، تحلیل شدند. برای پایایی

نوه‌های‌شان و دادن هدیه به آن‌ها (قرآن پایه اول، ص ۷۶) و اینکه سالمندان در مناسبت‌های مختلف، از جمله شب یلدا و تحویل سال نو در کنار اعضای خانواده خود هستند و دور یکدیگر جمع هستند (فارسی خوانداری پایه اول، ص ۲۳، ۵۲ و ۶۸، علوم پایه اول، ص ۷۶)، همراهی سالمندان با نوه‌های خود و بیرون رفتن با آن‌ها (علوم پایه اول، ص ۷۶، علوم دوم، ص ۱۱ و ۴۱، هدیه‌های آسمان پایه سوم، ص ۷، ۹، ۳۴ و ۵۷، مطالعات اجتماعی پایه سوم، ص ۵، ۱۹ و ۱۲، فارسی خوانداری پایه سوم، ص ۱۹، مطالعات اجتماعی پایه چهارم، ص ۷، مطالعات اجتماعی پایه پنجم، ص ۸۰) و به آن‌ها گل می‌دهند (قرآن پایه دوم، ص ۷۶)، زنی خمیده که برای نوه‌اش قصه می‌گوید (مطالعات اجتماعی پایه سوم، ص ۲۰، فارسی خوانداری پایه چهارم، ص ۹۸) و به همراه خانواده‌های خود در مراسم مذهبی شرکت می‌کنند (فارسی خوانداری پایه دوم، ص ۱۰)، پدربزرگ و مادربزرگی که با نوه‌های‌شان در حال صحبت کردن هستند (قرآن پایه سوم، ص ۵)، تصویر پیرزن و پیرمردی که با همدیگر سخن می‌گویند (فارسی دوم، پایه ص ۵۱) و همچنین سالمندان در اجتماع با افراد دیگر به تعامل می‌پردازند و مردم نیاز به ارتباط مثبتی با آن‌ها دارند (فارسی خوانداری پایه سوم، ص ۸۶، ۸۷، ۹۲ و ۴۲، هدیه‌های آسمانی پایه سوم، ص ۸۵، مطالعات اجتماعی پایه چهارم، ص ۲، هدیه‌های آسمانی پایه چهارم، ص ۱۰۴، مطالعات اجتماعی پایه پنجم، ص ۱۴، فارسی خوانداری پایه ششم، ص ۱۰۷، مطالعات اجتماعی پایه ششم، ص ۷۹) و همچنین کتاب هدیه‌های آسمان پایه چهارم، ص ۵۲ و ۷۸، پیرمردی را به تصویر می‌کشد که در کلیسا حضور دارد و به علت دانایی او، افراد دورش حلقه زده و تعامل مثبتی برقرار کرده‌اند.

بررسی مؤلفه روان‌شناختی تسلط بر محیط توسط سالمند در کتب درسی

مؤلفه دیگر بُعد روان‌شناختی سالمندان، «تسلط بر محیط» است که بر اساس آن فرد سالمند می‌تواند زندگی خود را از نظر امور زندگی و معاش اداره کند و محیط بیرونی خود را مدیریت کند. تصویر زن سالمندی که برای امرار معاش خود نان می‌پزد (علوم پایه دوم، ص ۱۰۲، فارسی خوانداری پایه دوم، ص ۴۶)، پدربزرگ که در حال بیرون آوردن چغندر است (فارسی خوانداری پایه دوم، ص ۱۳)، سالمندی دیگر که در حال فروختن محصولات خود، از جمله ماست و شیر در بازار است (فارسی خوانداری پایه دوم، ص ۴۷)، پیرمردی با عینک در صف نانوايي ايستاده است که نان بخرد (هدیه‌های آسمانی پایه سوم، ص ۲)، مادربزرگی که برای نوه‌هایش لباس می‌دوزد (مطالعات اجتماعی پایه سوم، ص ۱۸)، مرد سالخورده‌ای که در اداره پست کار می‌کند (مطالعات اجتماعی پایه سوم، ص ۶۸)، پیرزنی که ناهار برای اعضای خانواده‌اش می‌پزد (فارسی خوانداری پایه سوم، ص ۴۳)، مرد پیری که به خرید و فروش اجناس خود می‌پردازد

پایه سوم، ص ۷۸) و در جایی که مادربزرگ از نوه‌ها مراقبت می‌کند و به تنهایی کارهای خود را انجام می‌دهد (مطالعات اجتماعی پایه سوم، ص ۱۸) و این موارد نشان می‌دهد که کتب درسی دوره ابتدایی به مسئله سالمندی از منظر خودمختاری روان‌شناختی تا حدودی پرداخته است، اما متون و تصاویر از نظر محتوا و کیفیت تأثیرگذاری در کودکان مقطع ابتدایی که دوره شکل‌گیری شاکله شخصیتی آنان است، در سطحی پایینی قرار داشته و محتوا به طور غیرمستقیم، فرد سالمند را ناتوان و تأثیرپذیر به کودکان معرفی می‌کند.

بررسی مؤلفه روان‌شناختی رشد شخصی سالمندان در کتب درسی

مؤلفه دیگر بُعد روان‌شناختی سالمندان، «رشد شخصی» است، تصاویر ارائه‌شده نشان می‌دهد فرد سالمند مشغول مطالعه روزنامه در پارک است (علوم پایه دوم، ص ۷۶) و همچنین در صفحه ۱۱ همان کتاب، پدربزرگ اطلاعاتی درباره مسائل درسی به نوه خود می‌دهد، جایی که سالمندی در حال آموزش صحیح قرآن به پسرهای کوچک است (قرآن پایه دوم، ص ۹۵) و پیرمردی که اهل علم است و مشغول انتشار تجربه و دانش خود به مشتاقان است (فارسی خوانداری پایه دوم، ص ۶۹، هدیه‌های آسمانی پایه سوم، ص ۸۵) و در این راستا باز هم در کتاب مطالعات اجتماعی (پایه ص ۵، ۱۷، ۱۸ و ۲۲) پدربزرگ در حال درس دادن به نوه‌اش است و به سؤالات او پاسخ می‌دهد و کودکی که از پدربزرگ خود مطالب زیادی می‌آموزد.

در این رابطه نیز در فارسی خوانداری پایه چهارم (ص ۴۲، ۶۴ و ۹۲) آمده است که پیرمردی دانا با موهای جوگندمی مشغول مطالعه و گفت‌وگو با دیگران است. این اشارات نشان می‌دهد کتب درسی دوره ابتدایی در بخشی از هدف خود مبنی بر اینکه در ذهن کودکان این امر را درونی کند که سالمند یک انسان در حال تکاپو است و نیاز به مطالعه، ورزش و انتقال تجارب دارد، تقریباً موفق بوده است. در بخش دیگر هدف در راستای ایجاد نگرش در کودکان که سالمندان جایگاهی ویژه، حضور گرم و پررنگ در خانواده فرزندان خود اعم از پسر و دختر دارند و کودکان خلأ وجود پدربزرگ، مادربزرگ و افراد سالمند دانا را در زندگی احساس کنند، ضعیف عمل کرده است.

بررسی مؤلفه روان‌شناختی ارتباط سالمند با دیگران در کتب درسی

از دیگر مؤلفه‌های مهم بُعد روان‌شناختی سالمندان که در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی بیشتر توجه شده، «ارتباط سالمند با دیگران» است. این امر نشان می‌دهد کتب درسی نقش مؤثری در بازتولید این ویژگی روان‌شناختی داشته‌اند. برای مثال، تصاویر و متون ارائه‌شده از سالمندان که در کنار اعضای خانواده خود مشغول صحبت و گفت‌وگو هستند و از این گفت‌وگو لذت می‌برند (قرآن پایه اول، ص ۳۰، ۳۵ و ۳۶)، ارتباط قوی بین سالمند و

جدول ۱. مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندی بر اساس مبانی نظری تحقیق

ویژگی‌های مؤلفه‌ها	مؤلفه‌ها
ارزیابی مثبت از خود و گذشته فرد	پذیرش خود ^۱
تجربه کیفیت ارتباط با دیگران	ارتباط با دیگران
احساس استقلال عمل در کارها	خودمختاری ^۲
توانایی اداره مؤثر زندگی	تسلط بر محیط ^۲
اعتقاد به معنا و هدف زندگی و معنویت داشتن در زندگی	هدفمندی در زندگی ^۲
احساس رشد و پیشرفت علمی در زندگی	رشد شخصی ^۵

سالمند

1. Self-Acceptance

2. Autonomy

3. Environment Mastery

در حال رفتن به مسجد و دعا کردن است (هدیه‌های آسمانی پایه سوم، ص ۸ و ۴۶، قرآن پایه سوم، ص ۶۸ و فارسی خوانداری پایه چهارم، ص ۲۴) و در تصویری از کتاب درسی که پدربزرگ و مادربزرگ را به عنوان ریشه‌های درختان نشان می‌دهد (مطالعات اجتماعی پایه سوم، ص ۲۲)، در فارسی خوانداری پایه سوم اشاره شده است: {دیگران کاشتند ما خوردیم، ما بکاریم دیگران بخورند و غیره} (ص ۵۸) و پیرمردی که از خانه خدا بازگشته است (مطالعات اجتماعی پایه چهارم، ص ۲)، سالمندی با قامتی خمیده که در کلیسا مشغول عبادت کردن است (قرآن پایه چهارم، ص ۵۳) و تصویر مردی با موی سفید که مشغول قرآن خواندن است (قرآن پایه ششم، ص ۶۸). بررسی متون و تصاویر کتاب‌های درسی در بخش ویژگی «هدفمندی زندگی» نشان داد که کتب درسی این ویژگی را به خوبی بازتولید نکرده‌اند.

بحث

مقاله حاضر با هدف تحلیل محتوای کیفی مفاهیم و تصاویر سالمندی از بُعد روان‌شناختی در کتب درسی دوره ابتدایی ایران انجام شد. مؤلفه‌های روان‌شناختی اختصاص یافته به سالمندان، «پذیرش خود، ارتباط با دیگران، خودمختاری، تسلط بر محیط، هدفمندی در زندگی و رشد شخصی» در کتب درسی بررسی شد. نتایج حاصل از تحلیل محتوای کتاب‌های مذکور نشان داد کتب درسی دوره ابتدایی به صورت مستقیم برای برخی مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان مانند پذیرش خود تلاشی نکرده و به صورت قوی به بازتولید آن نپرداخته است. نتایج به‌دست‌آمده از تحقیق بیان می‌کند، کتاب‌های درسی دوره ابتدایی نسبت به مؤلفه «خودمختاری» در دوره سالمندی تا حدودی پرداخته است، اما متون و تصاویر از نظر محتوا و کیفیت تأثیرگذاری در کودکان مقطع ابتدایی در سطحی پایینی قرار داشته و محتوا به طور غیرمستقیم فرد سالمند را ناتوان و تأثیرپذیر به کودک‌ان

4. Consciousness in Life

5. Personal Growth

(فارسی خوانداری پایه سوم، ص ۴۴، مطالعات اجتماعی پایه چهارم، ص ۸)، سالمندی که روی زمین کشاورزی کار می‌کند و گودالی در زمین می‌کند و برای کسب درآمد محصول می‌کارد (فارسی خوانداری پایه سوم، ص ۶۷)، پیرمردی خمیده و قوز در صحرا که خار بر پشت دارد و از راه فروش آن پول درمی‌آورد (فارسی خوانداری پایه سوم، ص ۸۶)، سالمندی که مخارج یک کودکستان را تأمین می‌کند (فارسی خوانداری پایه چهارم، ص ۸۰)، مرد پیری که بر اثر تلاش زیاد مال زیادی دارد (علوم پایه پنجم، ص ۷۶) و تصویر مرد سالخورده‌ای که ساربان شترها را بر عهده دارد (مطالعات اجتماعی پایه پنجم، ص ۷۶ و هدیه‌های آسمانی ششم، ص ۲۸).

این ویژگی که یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های دوره سالمندی است، در کتب به آن اشاره شده است و سالمند را در انجام امور تا حدودی با توان مستقل معرفی کرده است، اما از منظری دیگر، در کتاب‌های درسی فعالیت‌های متناسب با این مؤلفه روان‌شناختی مورد غفلت واقع شده است.

بررسی مؤلفه روان‌شناختی هدفمندی زندگی سالمند در کتب درسی

آخرین مؤلفه روان‌شناختی سالمندان که بسیار مهم است و باعث امید و معنا بخشیدن به زندگی آنان می‌شود، «هدفمندی در زندگی» است. فرد سالمند اگر اعتقاد به معنا و هدف زندگی داشته باشد، سعی می‌کند به زندگی‌اش همراه با معنویت جهت دهد و باید خاطر نشان کرد که تمام ویژگی‌های قبلی زمینه‌ساز رسیدن به این ویژگی هستند و نباید آن‌ها را نادیده گرفت. برای مثال، تصویر سالمندی با موی خاکستری که در نماز جماعت شرکت کرده است (فارسی خوانداری پایه اول، ص ۲۱، قرآن پایه دوم، ص ۴۰ و هدیه‌های اجتماعی پایه چهارم، ص ۲۸)، مرد و زنی با چروک‌های نشسته بر چهره‌شان که با امید برای اداره زندگی خود تلاش می‌کنند (فارسی خوانداری پایه دوم، ص ۱۳)، پیرمردی که

و شناخت بهتری در خردسالان نسبت به این امر که فرد سالمند می‌تواند خود مسائل مالی خانواده را فراهم کند و از نظر معیشتی به کسی وابسته نباشد را ایجاد کند و به تبع آن، این ادراک مثبت از سالمندی ترویج یافته و سوءرفتار به سالمند در این زمینه کاهش می‌یابد. نتایج تحقیق با قسمتی از نتایج مطالعه ارنج و همکاران که بیان داشتند رابطه تأثیرگذار بین افراد خردسال، جوان و سالمند می‌تواند نگرش و ذهنیت مثبتی در خردسالان ایجاد کند، هم‌راستا بوده است [۵۸].

در ارتباط با مؤلفه هدفمندی در زندگی، با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از بررسی متون و تصاویر کتاب‌های درسی در این بخش باید بیان کرد که کتب درسی این ویژگی را به خوبی بازتولید نکرده‌اند و با تأکید بر وضعیت جسمانی، قامتی خمیده و دارای عینک، موی سفید و خاکستری، سالمندان را بیشتر افرادی در حال عبادت به تصویر کشیده و به ابعاد دیگر این ویژگی که نگاه مثبت به آینده، عمق دادن به زندگی و امید است کمتر توجه کرده است و این سبب می‌شود در ذهن دانش‌آموز این تصویر نقش ببندد. آنان افرادی هستند که فقط عبادت می‌کنند و به جنبه‌های دیگر زندگی کمتر توجه دارند؛ بنابراین بهتر است در کتاب‌های درسی، فعالیت‌ها، تصاویر و متونی با هدف توجه بیشتر به زمینه نشاط و امید به زندگی در سالمندان گنجانده شود که این عمل در دانش‌آموزان نگرش و ادراکی سرشار از هدفمندی به دوره سالمندی را به وجود آورد. اگر سالمندان با فرزندان و کودکان خود در ارتباط باشند، ویژگی «هدفمندی در زندگی» در آنان رشد چشمگیری خواهد داشت و از سلامت روان بیشتری برخوردار خواهند بود و می‌توانند زندگی شادتری را تجربه کنند. همچنین نگاه مثبت‌تری به آینده خواهند داشت، زیرا آن‌ها استمرار وجود خود را با حضور در کنار نوادگان خود احساس می‌کنند [۵۸].

اگر کودکان از مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان از همان خردسالی مطلع شوند، نگرش و ادراک ناشی از آن، مثل بسیاری از مفاهیمی که از همان دوران کودکی شکل می‌گیرد، در ارتباط با سالمندان تغییر می‌یابد و آن‌ها را دیگر افرادی مزاحم در زندگی خود نمی‌پندارند، بلکه آن‌ها را ریشه‌های زندگی خود می‌بینند و از تجارب آن‌ها هنگام بروز مشکلات استفاده می‌کنند [۴۸].

همچنین در ارتباط با مؤلفه رشد شخصی می‌توان گفت در سالمندان سبب علاقه آن‌ها به یادگیری و خواندن داستان برای کودکان می‌شود و این مهم باعث برقراری ارتباط قوی بین کودکان و سالمندان می‌شود، زیرا کودکان از شنیدن داستان و حکایت‌های قدیمی لذت می‌برند و باید بیان کرد که کتاب‌های درسی تا حدودی در به تصویر کشیدن این ویژگی تلاش‌های لازم را کرده‌اند.

معرفی می‌کند. تصاویر و متونی که در این رابطه اشاره شده به اصل خودمختاری سالمندی توجه بوده و به طور معکوس عمل کرده و انتقال‌دهنده این معناست که آنان افرادی نیازمند به دیگران در امور ساده زندگی هستند و نمی‌توانند زندگی خود را به خوبی اداره کنند. این امر باعث شکل‌گیری ذهنیت منفی از سالمندان و دوره سالمندی در کودکان می‌شود. نتایج این قسمت با نتایج تحقیق افتخاری و همکاران که بیان می‌کنند نگرش نسبت به خودمختاری و استقلال سالمند از دوران کودکی ایجاد می‌شود، هم‌خوانی دارد [۵۷].

با توجه نظریه رشد ذهنی کودک که توانایی‌های مختلف ذهنی را در برمی‌گیرد و با رشد، واکنش‌های ذهنی کودک تغییر می‌کند، رشد ذهنی کودک نام دیگری برای وسعت نگرش کودک است. عواملی که بر رشد ذهنی کودک تأثیر می‌گذارند عبارتند از: تکامل مغز، یادگیری و آموزش. بر اساس این نظریه کتب درسی همگام با آموزش صحیح آن‌ها تأثیر زیادی در شکل‌گیری ذهن کودکان در دوره ابتدایی دارند. در این راستا نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل مؤلفه رشد شخصی نشان داد کتب درسی دوره ابتدایی در بخشی از هدف خود مبنی بر اینکه در ذهن کودکان این امر را درونی کند که سالمند، یک انسان در حال تکاپو است و نیاز به مطالعه، ورزش و انتقال تجارب دارد، موفق بوده است.

البته در این زمینه سینما بدون فعالیت نبوده است. کارتن‌های ایرانی پند پارسی و همچنین انیمیشن خارجی کتاب زندگی که محصول همکاری کشورهای ایالات متحده، مکزیک و کانادا در سال ۲۰۱۴ است، به این موارد به روشنی اشاره شد. در انیمیشن کتاب زندگی مانولو تصمیم دارد در آینده یک گاوباز ماهر شود، به نظر مادر بزرگ خود احترام می‌گذارد و نوعی نگرش و احترام به سالمند را بازتولید می‌کند و در جای جای انیمیشن به نقش پررنگ مادر بزرگ تأکید می‌شود.

در باب مؤلفه مهم بُعد روان‌شناختی سالمندان، یعنی ارتباط سالمند با دیگران نتایج نشان داد با وجود اینکه کتب درسی به این ویژگی توجه نسبتاً زیادی کرده است، اما کیفیت محتوا و منابع دانش عملی در رابطه با این ویژگی روان‌شناختی، به میزانی نیست که توجه مخاطبان خود، یعنی دانش‌آموزان دوره ابتدایی را به ایجاد تعامل مثبت پایدار و تأثیرگذار با سالمندان جلب کند و روی افکار دانش‌آموزان در این زمینه مهم تأثیر شگرفی بگذارد و نگاه آن‌ها را به سالمندان و دنیای آن‌ها تغییر مثبتی دهد. نتایج این قسمت با بخشی از نتایج تحقیق لی که به اهمیت ارتباط کودکان با سالمندان اشاره می‌کند، هم‌خوانی دارد [۳۳].

تحلیل کیفی مؤلفه دیگر بُعد روان‌شناختی سالمندان «تسلط بر محیط»، نشان‌دهنده این امر بود که کتاب‌های درسی دوره ابتدایی سالمند را در انجام امور تا حدودی با توان مدیریت محیطی معرفی کرده است. فعالیت‌های مربوط به این مؤلفه اگر به خوبی و متناسب با زمان حال در کتب گنجانده شوند، نگرش

نتیجه‌گیری نهایی

کتب درسی دوره ابتدایی به مسئله سالمندی از منظر روان‌شناختی تا حدودی پرداخته است، اما متون و تصاویر از نظر محتوا و کیفیت تأثیرگذاری در کودکان مقطع ابتدایی، در سطح پایینی قرار داشته و به طور غیرمستقیم، فرد سالمند را ناتوان و تأثیرپذیر معرفی کرده است؛ بنابراین کتاب‌های درسی یادشده به بازتولید ویژگی‌های روان‌شناختی سالمندان به صورت قوی نمی‌پردازند، تصویر ارائه‌شده از آنان بیشتر روی ویژگی ارتباط با دیگران تمرکز کرده است و نسبت به سایر مؤلفه‌های روان‌شناختی دچار غفلت شده است. با توجه به اینکه نگرش‌هایی که در کودکی شکل می‌گیرد، در تصمیم‌گیری‌های دوران بزرگسالی نقش بسزایی ایفا می‌کنند [۵۸].

از محدودیت‌های پژوهش به این نکته می‌توان اشاره کرد که یافته‌ها به چارچوب مقوله‌ها و تعاریف استفاده‌شده در تحلیل کتاب‌های ۶ پایه دوره ابتدایی محدود شده است. پیشنهاد می‌شود در زمینه ضرورت آشنایی آن‌ها با مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان پژوهش‌های دیگری انجام شود. پیشنهاد می‌شود یک فرابرمه درسی آشنایی دانش‌آموزان با مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان برای هماهنگی بین برنامه‌های درسی مختلف ابتدایی و هریک از کتاب‌های درسی در پایه‌های مختلف طراحی و تدوین شود تا آگاهی همه‌جانبه دانش‌آموزان از مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان در راستای احترام، بهره‌گیری از تجارب و پذیرش گرم آنان در جامعه انجام شود.

متون، فعالیت‌ها، تصاویر سالمند با هدف توجه بیشتر به زمینه نشاط و امید به زندگی در کتب درسی گنجانده شود، این عمل نگرش و ادراکی سرشار از هدفمندی را در دوره سالمندی به وجود می‌آورد. اصلی‌ترین تفسیر این نتایج به نگاه برنامه‌ریزان درسی که می‌تواند موجب سیاست‌گذاری و خط‌مشی اصلاح و تألیف کتب درسی دوره ابتدایی در این زمینه شود، این است کتب درسی نگرش مثبت و تأثیرگذاری را در کودکان به دوره سالمندی از منظر مؤلفه‌های روان‌شناختی به وجود می‌آورد. به هر حال، با توجه به ویژگی‌های روان‌شناختی سالمندان باید سعی کرد این ویژگی‌ها در کتب درسی احیا شود. به نظر می‌رسد برنامه درسی دوره ابتدایی به یک بازنگری اساسی مبتنی بر مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان نیاز داشته باشد. پس با توجه به نتایج که حاکی از آن است، به برخی مؤلفه‌های روان‌شناختی سالمندان کم توجه شده یا اصلاً توجه نشده است؛ بنابراین توصیه می‌شود با توجه به این مؤلفه‌های مغفول و لحاظ کردن آن‌ها در کتاب‌های درسی به پرورش دانش‌آموزان در راستای پذیرش سالمندان و تجارب آن‌ها کمک شود.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

تمامی اصول اخلاقی در این مقاله رعایت شده است.

حامی مالی

این مقاله حامی مالی نداشته است.

مشارکت نویسندگان

مفهوم‌سازی، روش‌شناسی و تجزیه و تحلیل رسمی، نوشتن، بررسی و ویرایش و مدیریت پروژه: طیبه تجری؛ نرم‌افزار، اعتبارسنجی، تحقیق، منابع، مدیریت داده و نظارت: همه نویسندگان؛ نگارش و آماده‌سازی پیش‌نویس اصلی: مرضیه بیانی.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

References

- [1] Akhoondzadeh G, Akhoondzadeh J. [Effectiveness of memory recall on memory performance of elderly (Persian)]. *Journal of Geriatric Nursing*. 2014; 1(1):64-72. [Link]
- [2] Salmabadi M, Rajabi MJ, Safara M. [Effectiveness of training the review of life on life satisfaction and sense of coherence middle-aged women and elderly nursing home residents in Qazvin (Persian)]. *Iranian Journal of Ageing*. 2018; 13(2):198-209. [DOI:10.32598/sija.13.2.198]
- [3] Taraghi Z, Ilali ES. [A comparison of older adults' and managers' attitudes towards age-Friendly City indexes (Persian)]. *Iranian Journal of Ageing*. 2018; 13(2):236-49. [DOI:10.32598/sija.13.2.236]
- [4] Fakari FR, Hashemi MA, Fakari FR. A Qualitative research: Postmenopausal women's experiences of abuse. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2013; 82:57-60. [DOI:10.1016/j.sbspro.2013.06.224]
- [5] Feng Z, Jones K, Wang WW. An exploratory discrete-time multilevel analysis of the effect of social support on the survival of elderly people in China. *Social Science & Medicine*. 2015; 130:181-9. [DOI:10.1016/j.socscimed.2015.02.020] [PMID] [PMCID]
- [6] Sulmasy DP. The varieties of human dignity: A logical and conceptual analysis. *Medicine, Health Care and Philosophy*. 2013; 16:937-44. [Link]
- [7] Mohammadinia N, Rezaei MA, Atashzadeh-Shoorideh F. Elderly peoples' experiences of nursing homes in Bam city: A qualitative study. *Electronic Physician*. 2017; 9(8):5015. [DOI:10.19082/5015] [PMID] [PMCID]
- [8] Esmaili R, Ashktorab T, Esmaili M, Rais Yh, Jamalodini Sh. [Philosophy of human relationships and ethics in medical sciences (Persian)]. *Medical Ethics*. 2011; 5(16):79-93. [Link]
- [9] Nouri A, Farsi S. [Expectations of institutionalized elderly from their children (Persian)]. *Iranian Journal of Ageing*. 2018; 13(2):262-79. [DOI:10.32598/sija.13.2.262]
- [10] Arabzadeh M. [Relationship between basic psychological needs and mental vitality in the elderly (Persian)]. *Iranian Journal of Ageing*. 2017; 12(2):170-9. [DOI:10.21859/sija-1202170]
- [11] Neff K. Self-compassion and psychological well-being. *Constructivism in the Human Sciences*. 2004; 9(2):27. [DOI:10.1037/e633942013-240]
- [12] Tiwari S, Singh R, Chand H. Spirituality and psychological wellbeing of elderly of Uttarakhand: a comparative study across residential status. *Journal of Psychology*. 2016; 7(2):112-8. [DOI:10.1080/09764224.2016.11907851]
- [13] Jalali M, Mehrinejad SA, Aghaei H. The effect of neurofeedback treatment method on treatment and increase of psychological well-being in women with generalized anxiety disorder. *Neuropsychology*. 2019; 4(15):41-54. [Link]
- [14] Boshkani L. Examination of correlation between social support, depression and anxiety in the seniors of Ahrom city. In Iranian Conference on Psychology & Behavioral Sciences. 2015; (22). [Link]
- [15] Homan KJ. Self-compassion and psychological well-being in older adults. *Journal of Adult Development*. 2016; 23:111-9. [DOI:10.1007/s10804-016-9227-8]
- [16] Farshad M, Kalantar M, Farahbakhsh K. [The role of psychological well-being of family mental health promotion (Persian)]. Paper presented at: The 2nd National Conference on Sustainable Development in Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Studies. 21 November 2015; Tehran, Iran. [Link]
- [17] Cheng H, Furnham A. The associations between parental socioeconomic conditions, childhood intelligence, adult personality traits, social status and mental well-being. *Social Indicators Research*. 2014; 117(2):653-64. [DOI:10.1007/s11205-013-0364-1]
- [18] World Health Organization. WHO report on the global tobacco epidemic, 2008: the MPOWER package. Geneva: World Health Organization; 2008. [Link]
- [19] Hekmatpou D, Shamsi M, Zamani M. [The effect of healthy lifestyle educational programs on the quality of life of the elderly in Arak (Persian)]. *Journal of Arak University of Medical Sciences*. 2013; 16(3). [Link]
- [20] Alivand P, Zahiri M, Ghasemzadeh R, Latifi M, Fathi K. Comparison of mental health in hearing impairment elderly with hearing aid and without hearing aid in Ahvaz in 2012. *Journal of Paramedical Sciences & Rehabilitation*. 2014; 3(1):40-6. [Link]
- [21] Davodzadeh PM, Mahmoudi MM. The relationship between regular physical activity with spiritual intelligence and psychological well-being among the elderly in Tehran. *Journal of Research on Religion & Health*. 2018; 7(2):81-93. [Link]
- [22] Heather M, Addie C, Anthony J. Effectiveness of Cognitive-Behavioral Intervention (CBT) on psycho-sexual adjustment for men with localized prostate cancer. *Journal of Psycho-Oncology*. 2013; 3(4):48-61. [Link]
- [23] Schulz R, Wahl HW, Matthews JT, De Vito Dabbs A, Beach SR, Czaja SJ. Advancing the aging and technology agenda in gerontology. *The Gerontologist*. 2015; 55(5):724-34. [DOI:10.1093/geront/gnu071] [PMID] [PMCID]
- [24] Taghdisi MH, Doshmangir P, Dehdari T, Doshmangir L. [The factors affecting healthy lifestyle from elderly vision: A qualitative study (Persian)]. *Iran Journal of Ageing*. 2012; 7(27):47-58. [Link]
- [25] Wijnhuizen GJ, de Jong R, Hopman-Rock M. Older persons afraid of falling reduce physical activity to prevent outdoor falls. *Preventive Medicine*. 2007; 44(3):260-4. [DOI:10.1016/j.ypmed.2006.11.003] [PMID]
- [26] Sharaf AY, Ibrahim HS. Physical and psychosocial correlates of fear of falling among older adults in assisted living facilities. *Journal of Gerontological Nursing*. 2008; 34(12):27-35. [DOI:10.3928/00989134-20081201-07] [PMID]
- [27] Arfken CL, Lach HW, Birge SJ, Miller JP. The prevalence and correlates of fear of falling in elderly persons living in the community. *American Journal of Public Health*. 1994; 84(4):565-70. [DOI:10.2105/AJPH.84.4.565] [PMID] [PMCID]
- [28] Zijlstra G, Van Haastregt J, Van Eijk JTM, van Rossum E, Stalenhoef PA, Kempen GI. Prevalence and correlates of fear of falling, and associated avoidance of activity in the general population of community-living older people. *Age and Ageing*. 2007; 36(3):304-9. [DOI:10.1093/ageing/afm021] [PMID]
- [29] Bøen H, Dalgard OS, Bjertness E. The importance of social support in the associations between psychological distress and somatic health problems and socio-economic factors among older adults living at home: A cross sectional study. *BMC Geriatrics*. 2012; 12(1):1-12. [DOI:10.1186/1471-2318-12-27] [PMID] [PMCID]

- [30] Phabphal K, Geater A, Limapichat K, Sathirapanya P. Risk factors of recurrent seizure co-morbidities, and mortality in new onset seizure in elderly. *Seizure*. 2013; 22(7):577-80. [DOI:10.1016/j.seizure.2013.04.009] [PMID]
- [31] Sohrabi M, Abedanzade R, Shetab Boushehri N, Parsaei S, Jahanbakhsh H. [The relationship between psychological well-being and mental toughness among elders: Mediator role of physical activity (Persian)]. *Iranian Journal of Ageing*. 2017; 11(4):538-49. [DOI:10.21859/sija-1104538]
- [32] Bährer-Kohler S, Hemmeter U. Aspects of mental health care provision of the elderly in Switzerland. *Geriatric Mental Health Care*. 2013; 1(1):11-9. [DOI:10.1016/j.gmh.2012.11.002]
- [33] LE B. Child development [Y. Seyed Mohammadi, Persian trans]. Tehran: Arasbaran; 2008.
- [34] Salehi F, Mohsenzade F, Arefi M. Prevalence of death anxiety in patients with breast cancer in Kermanshah, 2015. *Iranian Quarterly Journal of Breast Disease*. 2016; 8(4):34-40. [Link]
- [35] Caplan H. Psychiatry [M. Sadeghi, M. Sadeghi, S. Mohsenifar, V. Shariat, A. Farhoodian, V. Sharifi, Persian Trans]. Tehran: Baraye Farda. 2002.
- [36] Pourmahmoudian P, Noraste AA, Daneshmandi H, Atrkar Roshan Z. Functional balance assessment scales in elderly. *Iranian Journal of Ageing*. 2018; 13(2):132-53. [DOI:10.32598/sija.13.2.132]
- [37] Qiu J, Chen W, Gao X, Xu Y, Tong H, Yang M, et al. A randomized controlled trial of group cognitive behavioral therapy for Chinese breast cancer patients with major depression. *Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology*. 2013; 34(2):60-7. [DOI:10.3109/0167482X.2013.766791] [PMID]
- [38] Moatamedy A, Borjali A, Sadeqpur M. Prediction of psychological well-being of the elderly based on the power of stress management and social support. *Iranian Journal of Ageing*. 2018; 13(1):98-109. [DOI:10.21859/sija.13.1.98]
- [39] Nakahara J. Effects of social activities outside the home on life satisfaction among elderly people living alone. *International Journal of Psychological Studies*. 2013; 5(1):112. [DOI:10.5539/ijps.v5n1p112]
- [40] Shamsaei F, Ashtarani F, Ashtarani E. [Comparison of life satisfaction in blind and deaf students with normal students of Hamadan schools in 2014 (Persian)]. *Pajouhan Scientific Journal*. 2014; 13(1):52-60. [Link]
- [41] Matud MP, Bethencourt JM, Ibáñez I. Relevance of gender roles in life satisfaction in adult people. *Personality and Individual Differences*. 2014; 70:206-11. [DOI:10.1016/j.paid.2014.06.046]
- [42] Onunkwor OF, Al-Dubai SA, George PP, Arokiasamy J, Yadav H, Barua A, Shuaibu HO. A cross-sectional study on quality of life among the elderly in non-governmental organizations' elderly homes in Kuala Lumpur. *Health and Quality of Life Outcomes*. 2016; 14(1):1-10. [DOI:10.1186/s12955-016-0408-8] [PMID] [PMCID]
- [43] Safarpour M, Hosseini SR, Zeraati H, Bijani A, Fotouhi A. Balance in the elderly and its determinants. *Tehran University Medical Journal TUMS Publications*. 2018; 76(5):346-53. [Link]
- [44] Sheikholeslami R, Daftarchi E. The prediction of students' subjective vitality by goal orientations and basic psychological needs. *Journal of Psychology*. 2015; 19(2):147-74. [Link]
- [45] Ghodsi AM. [Sociological study the relationship between social support and depression (Persian)] [PhD dissertation]. Tehran: Tarbiat Modarres University. [Link]
- [46] Beheshtian F, Ahady H, Akhondy N, Kraskian Mojembari A. The comparison effectiveness of acceptance and commitment therapy and stress inoculation training on psychological capital in infertile women. *Quarterly Journal of Health Psychology*. 2018; 7(27):81-99. [Link]
- [47] Momeni K, Moradi A. [Structural equation modeling: A study on the effect of religious orientation on the psychological wellbeing concerning the mediating role of death anxiety and self-compassion in the male elderly living in kermanshah city in 2017 (Persian)]. *Iranian Journal of Ageing*. 2019; 14(2):162-77. [DOI:10.32598/sija.13.10.360]
- [48] Lu L, Kao SF, Hsieh YH. Positive attitudes toward older people and well-being among Chinese community older adults. *Journal of Applied Gerontology*. 2010; 29(5):622-39. [DOI:10.1177/0733464809343289]
- [49] Levy BR, Pilver CE, Pietrzak RH. Lower prevalence of psychiatric conditions when negative age stereotypes are resisted. *Social Science & Medicine*. 2014; 119:170-4. [DOI:10.1016/j.socscimed.2014.06.046] [PMID] [PMCID]
- [50] Macintyer A, Atval A. Occupational therapy and older people [M. Shaterian, M. Hoseini, Persian trans]. Tehran: Danjeh. 2011.
- [51] Rashidy W, Rezay M. Prevalence of cognitive impairment in older adults living in a nursing home. *Journal of Clinical and Basic Light Nursing*. 2014; 5(1):28-36.
- [52] Bak TH, Alladi S. Can being bilingual affect the onset of dementia? *Future Neurology*. 2014; 9(2):101-3. [DOI:10.2217/fnl.14.8]
- [53] Fardi Nezaad Z, Ahadi H. [The relationship of general health and perceived social support with life satisfaction in elderly people (Persian)]. *Journal of Behavioral Sciences*. 2013; 15:87-100. [Link]
- [54] Kudla D, Kujur J, Tigga S, Tirkey P, Rai P, Fegg MJ. Meaning in life experience at the end of life: validation of the Hindi version of the schedule for meaning in life evaluation and a cross-cultural comparison between Indian and German palliative care patients. *Journal of Pain and Symptom Management*. 2015; 49(1):79-88. [DOI:10.1016/j.jpainsymman.2014.05.013] [PMID]
- [55] Orang S, Hashemi Razini H, Ramshini M, Orang T. [Investigating the meaning of life and psychological well-being, in youth, adults, and elderly (a comparative study of three age groups) (Persian)]. *Iranian Journal of Ageing*. 2018; 13(2):182-97. [Link]
- [56] Marco JH, Garcia-Alandete J, Pérez S, Guillen V, Jorquera M, Espallargas P, et al. Meaning in life and non-suicidal self-injury: A follow-up study with participants with borderline personality disorder. *Psychiatry Research*. 2015; 230(2):561-6. [DOI:10.1016/j.psychres.2015.10.004] [PMID]
- [57] Eftekhari Z, Nosrati Nejad F, Sahhaf R, Zanjari N. [A content analysis of the concepts and images of the physical aging primary school textbooks in Iran (Persian)]. *Iranian Journal of Ageing*. 2018; 13(2):154-67. [DOI:10.32598/sija.13.2.154]
- [58] Sadeghmoghadam L, Foroughan M, Mohammadi Shahboulaghi F, Ahmadi F, Nazari S, Farhadi A, et al. [The lived experiences of aging in older adults: A Phenomenological study (Persian)]. *Salmand: Iranian Journal of Ageing* 2020; 14(4):478-93. [Link]